

KLIIMAMINISTEERIUM

Ain Valu
Põltsamaa Vallavalitsus
Ain.Valu@poltsamaa.ee

Teie 20.12.2023

Meie 05.02.2024 nr 1-17/24/430-2

Vastus selgitustaotlusele seoses kohaliku
omavalitsuse kohustusega korraldada joogivee
kättesaadavus

Austatud Ain Valu

VeeS § 88 muudatused põhinevad olmevee direktiivi (EL) 2020/2184 muudatustel, mille kohaselt liikmesriigid peavad tegelema veele ligipääsetavusega seotud probleemidega riigi tasandil, kuid samas tuleks neile jätta teatav kaalutlusruum otsustada, milliseid meetmeid täpselt rakendatakse (preambul lg 33). See põhimõte on aluseks direktiivi art 16 ja VeeS § 88 tõlgendamisele.

Eestis on joogivee kättesaadavuse korraldamise kohustus oma halduspiirkonnas kohaliku omavalitsuse üksusel (KOV). See tähendab, et KOV selgitab välja probleemid, hinnates nende lahendamise võimalusi, otsustab sobiva(d) lahenduse(d) ja teavitab inimesi võimalikest lahendustest. Vee kättesaadavust tuleks KOV-il parandada koostöös eraisikuga ja mõnel juhul ka riigiga (hajaasustuse programm, riskide hindamine, KIK keskkonnaprogramm) erinevate võimaluste loomisenä ja lahendused sõltuvad konkreetsest olukorrast ja tingimustest.

Olmevee direktiivist ega veeseadusest ei tulene isiku õigust nõuda KOVilt hüvitist tema äranägemise järgi valitud joogivee lahenduse eest. Direktiivi art 16 sätestab, et liikmesriik võtab meetmeid joogivee kättesaadavuse tagamiseks, kuid siit ei tulene liikmesriigi ega KOV kohustust ehitada inimesele uus kaev või hüvitada poest ostetud vee kulud. Inimesed võivad nii valida väga erinevaid ja sageli mitte kõige tõhusamaid ja paremaid lahendusi ja see võib tekitada kogukonnas ebavõrdsust ja konflikte, sest KOVil ei jätku kindlasti raha kõigi inimeste soovide täitmiseks. Samuti tekitab erinevate lahenduste menetlemine KOVile põhjendamatu töökoormuse. Lahendus peab olema ühtne ja sobiv võimalikult paljude inimeste jaoks. Joogivee kättesaadavuse tagamisel on oluline ka kuluefektiivsus. Üksnes hajaasustuse programmi meede võimaldab individuaalset lahendust, muudel juhtudel pole riigil ega KOVil ressursse, et eraisikutele kaeve ehitada või pudelivee arveid kinni maksta.

KOV peab hindama joogivee kättesaadavuse meetme rakendamise proportsionaalsust, et leida tasakaal erinevate huvide vahel (sobivust, vajalikkust ja kulude mõõdukust). See nõue on sätestatud direktiivi art 16 lg-s 2 ja VeeS § 88 lg 1 punktis 4. Isikutel ei ole pädevust hinnata

joogivee kättesaadavuse meetmete proportsionaalsust, see pädevus on haldusorganil, kellel on ülevaade erinevatest huvidest, võimalustest ja ressurssidest.

VeeS § 88 lõike 3 kohaselt korraldab KOV avalikesse kohtadesse väli- ja sisetingimustes avalikult kasutatavate joogiveevõtukohtade rajamise, kui seda eeldab kogukonna põhjendatud vajadus ja see on tehniliselt teostatav. Tegemist on KOV-ile uue tingimusliku kohustuse seadmisega, mille eesmärk on parandada joogivee kättesaadavust ja propageerida ühisveevärgivee kasutamist. Ära on märgitud tehniline teostatavus ja kogukonna vajadus, sest igat piirkonda tuleb vaadata eraldi – kas seal on joogivee kättesaadavus juba muud moodi korraldatud. Samuti tuleb joogiveevõtukohtade rajamisel arvestada kliimaga ehk väliskeskkonna jaoks toodetav joogiveevõtuseade ei pruugi sobida Eesti kliima tingimustes aastaringseks kasutamiseks (külmad talved). Lõige 3 sätestab veel, et kohaliku omavalitsuse üksus avalikustab avalikult kasutatavate joogiveevõtukohtade asukohad oma kodulehel. Sätte eesmärk on teha informatsioon elanikele võimalikult hästi kättesaadavaks.

Joogivee kättesaadavust direktiiv ei defineeri, aga ÜRO ja WHO soovitus¹ kohaselt tuleks silmas pidada kolme komponenti minimaalse joogivee kättesaadavuse korraldamisel:

- 1) puhta joogivee kaugus (kuni 1000 meetrit),
- 2) puhta joogivee kogus, mis katab ära joogivee, hügieeni, olme ja toiduvalmistamise vajaduse (50–100 liitrit päevas inimese kohta) ning
- 3) aeg, mis tuleb kulutada puhta joogivee kättesaamise kohani jõudmiseks (30 minutit jalgsi).

Need numbrid on esitatud keskmist inimest arvestades, aga kindlasti tuleb arvestada ka erijuhtudega (nt liikumispuudega inimesed) ning nende osas eraldi mõistlikud lahendused leida. Joogivee direktiiv ei defineeri ka seda, mida mõeldakse joogiveele piiratud juurdepääsu all. ÜRO ja WHO² juhendi kohaselt saaks joogiveele piiratud juurdepääsuna käsitleda näiteks olukorda, kus joogivee kvaliteet ei vasta tervisekaitse nõuetele, esineb veepuudus põuasel ajal või esinevad probleemid joogiveearustuse taristuga. Piiratud juurdepääsuna saab käsitleda näiteks ka olukorda, kus ühiskonnas on küll tagatud joogiveele juurdepääs aga joogivee kättesaadavus ei ole piisavalt tagatud teatud ühiskonnagruppidele (näiteks puudega inimesed, etnilised vähemused jne) või ka olukorda, kus joogivesi ei ole piisavalt kättesaadav institutsioonides, millega isik tihedalt seotud on (näiteks koolid, vanglad, sõjapõgenike majutuskohad jmt). Lõpuks võib inimesel olla juurdepääs joogiveele, kuid selle eest tasumine ei pruugi olla võimalik ilma muude põhikaupade ja -teenuste tarbimist piiramata, mistõttu tema juurdepääs joogiveele on piiratud. Kättesaadavuse parandamise meetmete üle otsustavad KOV-id ise, need sõltuvad konkreetsest olukorrast ja tingimustest.

KOV pakutavateks erinevateks võimalusteks võivad olla nt:

- soovitused kaevu rajamiseks,
- veevarustussüsteemi ehitamine või rekonstrueerimine tiheasustusalas ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava alusel,
- veevarustussüsteemi ehitamine või rekonstrueerimine hajaasustuspäikeskonnas hajaasustuse programmiga (riiklikud toetused + omaosalus),
- SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse vee infrastruktuuri toetused,
- alternatiivsete veevarustussüsteemide (nt individuaalsed veetöötlemisseadmed) pakkumine,
- vee pakkumine mahutist (nt veokid ja tsisternid)
- anda elanikkonnale informatsiooni mujal tema piirkonnas asuvatest kontrollitud kvaliteediga veevõtukohtadest jne.

Seejuures märgime, et eeltoodud variandid on võimalused, mitte kohustused. KOVil on üldine kohustus korraldada joogivee kättesaadavus oma halduspiirkonnas ja KOV valib vastavalt võimalustele ja kogukonna vajadustele välja sobiva viisi kohustuse täitmiseks.

¹ https://www.un.org/waterforlifedecade/pdf/human_right_to_water_and_sanitation_media_brief.pdf

² https://unece.org/DAM/env/water/publications/PWH_No_one_left_behind/No_one_left_behind_E.pdf

KOV saab ise valida sobiva/optimaalse lahenduse, kuid seejuures tuleb arvestada eeltoodud aspektidega – kaugus, kogus ja aeg. Ehk siis kui joogivett pakutakse paar tundi päevas ja kolmel päeval nädalas avatud raamatukogus või kohas mis asub inimese kodust 14 km kaugusel, siis need lahendused ei pruugi olla inimese seisukohast optimaalsed ning sellisel juhul peaks KOV vaatama edasi ja otsima sobivat lahendust. Kui KOV rehkendab kokku kulud, mis tekivad jooksvalt joogivee kättesaadavuse tagamisega nt vee toomisel, siis ei saa välistada, et pikemas perspektiivis on mõistlik (odavam) lahendus rajada ühisveevärk või aidata inimest kaevu rajamisega hajaasustuse programmi raames.

Erakaevude vee terviseriskide ennetamiseks on Terviseamet vahetult nõustanud erakaevude vee tarbijaid. Terviseamet on saatnud infoks ka erakaevude joogivee infolehe, milles on üksikasjalikult selgitatud joogivee kvaliteedinäitajate olemust ja joogivees nende ülemäärase sisalduse korral tervisele avalduvat mõju ning inimese enda poolt tema kaevust saadava mittekvaliteetse joogivee terviseriskide ohjamiseks võetavaid meetmeid ning avaldanud nõuandeid ka oma kodulehel, vt: <https://www.terviseamet.ee/et/uudised/elad-saaremaal-ja-tunned-muret-kaevuvee-kvaliteedi-parast-kusi-noustamist> ja üldisem teave: <https://www.terviseamet.ee/et/valkonnad/keskkonnatervis/vesi/kaevuvesi>

Kui Teil on küsimusi riigivastutuse kohta, siis palume pöörduda Justiitsministeeriumisse, kuna selle seaduse tõlgendamine kuulub Justiitsministeeriumi pädevusse.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Keit Kasemets
kantsler

Teadmiseks: Õiguskantsleri kantselei, Sotsiaalministeerium

Elina Lehestik, 626 2904
elina.lehestik@kliimaministeerium.ee